

FARZAND TARBIYASIGA PSIXOLOGIK-PEDAGOGIK YONDASHUV

Islamova Zaxro Akmal qizi

SamDCHTI talabasi

Abduraximova Barchinoy Mirzoxid qizi

SamDCHTI talabasi

Daminova N.K

Ilmiy rahbar

Annotatsiya: *Ushbu ilmiy maqolada o'sib kelayotgan yosh avlodni tarbiyalash masalalari va bunda pedagogik-psixologik qarashlar to'g'risida tashviqot ishlari olib borilgan.*

Kalit so'zlar: *axloqiy tarbiya, qarindoshlik masalalari, ruhiy ko'mak, moddiy ta'minot, vatanparvarlik, mehnatsevarlik, tabiatni asrash*

Albatta, oiladan tashqari bolaga bog'cha, maktab, do'st-dugonalar ham katta ta'sir ko'rsatadi. Lekin ota-ona u uchun eng birinchi namunadir. Shunday ekan, oilada sizning o'zingiz bolangiz qanday bo'lishini istaganingizcha bo'la olsangiz, ya'ni u uchun eng yaxshi misol bo'lsangiz, unga tashqi muhitdan salbiy ta'sir ko'rsatilish ehtimoli kam bo'ladi.

Bir eslab ko'ring, farzandingiz bilan mehmonga borganingizda u ayb ish qilib qo'ysa, unga jahl qilasiz, aslida, siz o'zingizdan uyalasiz, o'zingiz farzandingizga yaxshi tarbiya bera olmaganingizdan uyalasiz. Shunday ekan, bolaning aybi nima?!

Bolani tarbiya qilishda eng muhim va eng ta'sirchan vosita bu o'rnak bo'lishdir. Siz bola uchun ibrat bo'la oling. Qizingiz muloyim bo'lishini istasangiz, u bilan, atrofdagilar bilan muloyim gaplashing; o'g'lingiz mehribon bo'lishini xohlasangiz, unga o'yinchoq emas, mehr va e'tibor ko'proq bering. Maktabga boradigan bola ovqatlanish odobini bilsin desangiz, unga: «To'g'ri ye, chappillatma, g'imirlama,» – deb hadeb befoyda uqtiravermasdan, uning ko'ziga ko'rinarli qilib, o'zingiz odobli ovqatlaning. Bola xursand bo'lib yurishini istasangiz, o'zingiz kulib yuring, bola o'ziga ishongan bo'lib voyaga yetishini maqsad qilsangiz, unga ishonch to'la ko'zlar bilan qarang. «Bunday o'qishing bilan sendan farroshdan boshqa hech kim chiqmaydi,»-desangiz aynan shunday bo'ladi. Ota-onaning bolaga nisbatan munosabati muhim ahamiyat kasb etadi.

Xuddi shunday, salbiy yurish-turish ham bolaga ota-onadan o'tadi. Agar bolaga shokolad yeyishni man qilsangiz o'zingiz ham uning oldida shokolad yeb o'tirmang: koka-kola bolaga zarar ekanligini bilasiz, lekin o'zingiz farzandingiz oldida bemalol koka-kolani ichasiz. Bundan keyin unga man qilish bekor gap bo'lmaydimi? Bolaga ta'qiqlangan narsa uning oldida ota-ona tomonidan ham qilinmasligi kerak. «Biz kattamiz» degan gapni bola hali anglamaydi, bola uni shunchaki aldashayotganini his qiladi, xolos. Bolaga uyda qanchalik ko'p ijobiy «odat»lar ko'rsatilsa, u shunchalik

ijobiy bo'lib o'sadi va katta bo'lganida boshqalarning salbiy ta'siri yuqishi qiyin bo'ladi. Bolaning o'sayotgan ongi uyda ijobiy «odat» lar (xulq, muomala, turmush, ovqatlanish tarzi, ota-onaning o'zaro munosabati...)ga to'ldirilib borilmasa, u o'z hayotini boshlayotganida ko'chada, do'stlarida, qo'shnisida ko'rgan «odat» lari bilan boshlaydi. Agar ular ijobiy bo'lsa, nur ustiga alo nur, unday bo'lmasa-chi?

Ijobiy «odat» deganda biz nimani tushunishimiz mumkin:

- Avallambor, ota-onaning bolaga bo'lgan mehri, e'tibori;
- Ota-onaning bir-biriga bo'lgan hurmat va e'tibori;
- Oilada kattalarga bo'lgan hurmat; chekish, ichish kabi salbiy holatlar bolaning ko'ziga ko'rinmasligi;
- Bolani urmaslik, so'kmaslik;
- Bolani hurmat qilish;
- Uyda bolaning ko'zi oldida koka-kola, pivo, shokolad, konfetlarni kattalar iste'mol qilmasligi;
- Ovqatlanish odobi;
- Odob;
- Mas'uliyat;
- Hayvonlarga mehr;
- Nochorlarga yordam qo'lini cho'zish va hokazo.

Bu misollarni cheksiz keltirsa bo'ladi. Eng asosiysi, bu ota-onalar tilida emas, amalida bo'lishi kerak. «Sen kattalarni hurmat qilishing kerak,» – deyishning o'rniga, o'zingiz kattalarning hurmatini joyiga qo'ying. «Chekish mumkin emas» deyish o'rniga bolani oldida chekmang. Bola shunday ijobiy ko'mak bilan katta bo'lsa, u o'zi juda mehribon, muloyim va sizga yoqadigan bo'ladi. Uning tarbiyasi sizni xursand qiladi. Yaxshi va yomonning farqiga bora oladi. Chunki u bolaligidan «yaxshi» nima ekanligini biladi.

Yigirmaga kirgan bola sizga qo'pollik qilib, qo'l siltab, eshikni tarsillab ko'chaga chiqib ketayotgan bo'lsa, uning do'stlari yomon deyishga shoshilmang, shunday do'stlarni topishiga sabab bo'lgan siz bergan tarbiya noto'g'ri bo'lmaganmikan?

Bolaligidan mehr va e'tiborda o'sgan bola ko'chada mehrni boshqa insonlardan yoki yomon narsalardan izlamaydi. Faqat ayrim ota-onalar mehr-e'tiborni qimmatbaho kiyimlar, o'yinchoqlar bilan adashtirib qo'yadilar. Yana bir muhim maslahat: bola tarbiyasini urish va jazolash bilan to'g'irlashni maqsad qilsangiz, bu yo'ldan qayting, buning natijasi juda achinarli bo'ladi. Urish va jazoni siz bolaga kuchingiz jismonan yetguncha qila olasiz, vaqti kelib uning jismoniy kuchi ko'proq bo'lganda sizning gapingiz ta'sir qilmaydigan bo'lib qoladi. Yaxshi yo'l bilan tarbiyala olmayotgan bo'lsangiz, u holda o'zingizni o'zgartiring. Ota-ona bolasiga nima yetmayotganini his qila bilishi kerak. Aynan shu yetishmovchilik bolani yomon xulqqa chaqiradi. Bolaga nima yetmasligi mumkin? Faqat ota-onaning vaqti, mehri va e'tibori. Boshqa hech

narsa unga bularchalik kerak emas. O'yinchoq, shirinlik, kiyim-kechak — bularning barchasi o'sha uchta asosiy ehtiyojning o'rnini bosa olmaydi.

Bolaning qanday shaxs bo'lib yetishishida ota-onaning tarbiyasi asosiy rol o'ynaydi. Ayb, uyat va qo'rquv hislari hech qachon insonni baxtli qila olmaydi. Bolani yerga urib, uning ishi tanqid qilinaversa, bola ulg'ayib o'ziga ishonmaydigan va mas'uliyatsiz bo'lib yetishadi. Bolaga qo'l ko'tarish, kamsitish uni kuchsiz inson qilib o'stiradi. Ayrim vaziyatlarda bolani tanqid qilish yoki koyish o'rniga oddiygina mehr bersangiz, yaxshiroq natijaga ega bo'lasiz. Mehringizni ayamang, u hech qachon ortiqchalik qilmaydi. Har bir ota-ona farzandi baxtli bo'lishini istaydi. Lekin «baxtli bo'l» degani bilan hamma ham baxtli bo'lib qolmaydi. Bolaning tabiiy ravishda baxtli bo'la olishiga nima yordam beradi?

Yangi tug'ilgan chaqaloq bu dunyoni onaning ko'zi bilan ko'radi. Dunyo yaxshiliklari-yu yomonliklari unga ota-ona uchun yaxshi va yomon bo'lgan narsalarda ko'rinadi. Bolaga ota-ona «Sening ko'zing chiroyli», deb aytsa, «Mening ko'zim chiroyli ekan,» degan fikr bilan katta bo'ladi. Xuddi shunday boshqa narsalarga ham bolaning munosabati – bu ota-onaning munosabatidir.

Shunday ekan, bolaga baxt so'zini qanday anglatish mumkin? Bola baxtli bo'lishni qayerdan o'rgansin?

Baxt bola uchun ota-onasining shodligidir. Bola yoshligidan boshlab qancha ko'p ota-onasining kulishi, bir-biriga mehrga to'la munosabati va xursandchiligini ko'rsa, shu baxt ekan, shunday yashash kerak, degan fikr bilan ulg'ayadi. Ota-onaning baxtli ko'rinishi, tabassumi bola uchun baxt ma'nosini anglatadi. «Hayotda baxt bor va unga erishish uchun ota-onamdek munosabat qurishim kerak», degan psixologik qarash bilan katta bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. F. Qodirova, Sh. Toshpo'latova, M. A'zamova Maktabgacha pedagogika T. : Ilm-ziyo. 2019-yil
2. Sodiqova Sh. A Maktabgacha pedagogika T. : Tafakkur bo'stoni
3. "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi.
4. Ibuka Massari "Uchdan keyin kech" T. : Akademnashr 2019